

ОРГАНІЗАЦІЙНА ТА ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

<https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.7>
УДК 159.944+316.4

Лариса Бахмутова
Олена Мірошніченко

ДІАГНОСТИКА ВІКОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ МОТИВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ АНТАРКТИЧНИХ ЕКСПЕДИЦІЙ

Бахмутова Лариса, Мірошніченко Олена. Діагностика вікової диференціації мотиваційної складової професійної діяльності в екстремальних умовах антарктичних експедицій.

Вступ. В умовах сьогодення люди різного віку все частіше добровільно обирають складні та ризиковані для життя і здоров'я види діяльності. Знання домінуючих мотивацій та їх диференціація за віковими групами важлива для професійного відбору експедиційних команд полярних експедицій, різноманітних спортивних команд та організації їх ефективної підготовки і тренування.

Мета: визначити провідні мотиви професійної діяльності полярників українських антарктичних експедицій та диференціювати їх за віковими категоріями.

Методи: узагальнення та систематизації вікової періодизації; методика дослідження мотиваційної сфери особистості через призму ієрархії бажань – Reiss Motivation Profile® (RMP).

Результати. На основі теоретичного аналізу визначено та встановлено вікову періодизацію учасників річних антарктичних експедицій до Української антарктичної станції «Академік Вернадський»: молодша група (вік 22-34 роки), середня група (вік 35-45 років), старша група (вік 46-62 роки). Провідним мотивом готовності до професійної діяльності в екстремальних умовах навколишнього середовища для усіх вікових груп є духовний. На другому місці знаходиться соціальний мотив, а матеріальний мотив посідає третє місце.

Висновки. Результати дослідження варто використовувати в організації екстремальних та спортивних видів діяльності для диференціації мотиваційних станів людей різних вікових категорій.

Ключові слова: адаптація, антарктичні експедиції, вікові групи, екстремальна діяльність, мотивація, професійна діяльність, екстремальні види спорту.

Bakhmutova, Larysa, Miroshnychenko, Olena. Diagnosis of age-related differences in the motivational component of professional activity in extreme conditions of Antarctic expeditions.

Introduction. Today, it is becoming common for people of different ages to choose complex and risky activities. Knowledge of the leading risky activities motives and their age-related differences is important, in particular, for the selection of polar expedition teams and various sports team-members etc. and their effective training.

Aim: to determine and categorize by age the leading motives of Ukrainian polar explorers' professional activity.

Methods: generalization and systematization of different age groups; Reiss Motivation Profile® (RMP®) to study the individual's motivational environment based on the hierarchy of desires.

Results. According to their age, the members of the Ukrainian Academician Vernadsky Antarctic Station expeditions were divided into the following groups: the young group (22 through 34 years old), the middle-aged group (35 through 45 years old), and the senior group (46 through 62 years old). For all age groups, the spiritual motive was shown to be the leading motive for work in extreme environment, while the social motive and the financial motive were the second- and third-leading motives for work in extreme environment respectively.

Conclusions. The results of the study can be helpful in organizing extreme and sports activities of people of various age categories.

Key words: adaptation, age groups, extreme activity, motivation, professional activity, extreme sports.

Вступ. Кожне покоління людей поступово розширює область тих видів діяльності, які раніше вважалися неможливими або занадто складними. Найчастіше це проявляється в таких екстремальних видах як експедиції до полюсів Землі та спорт (альпінізм, марафонський біг, серфінг, катання на лижах, скелелазіння, параолімпійська діяльність та ін.). Через це виникає бажання зрозуміти, чому і як небезпечні види діяльності приваблюють людей і чому вони отримують від цього задоволення, адже в загальноприйнятому сенсі це вважається неприємною та ризикованою справою (Бахмутова, 2019; Apter, 2006). Яскравим прикладом професійної діяльності в екстремальних умовах є довготривалі полярні експедиції.

Характеристики навколишнього середовища двох полярних областей – Північної і Південної – вирізняються сильними вітрами, низькими температурами, туманами, монохромністю навколишнього середовища, важкою доступністю до дослідницьких об'єктів через снігові замети та лід. Затягнутий льодовими глибами океан посилює гостроту виклику. Для людського життя та професійної діяльності подібні середовища є незвичними, непридатними та екстремальними (Lewandowski, 2022). Дійсно, в Антарктиці ніколи не було корінного населення, а в Арктиці – лише невеликі групи. Ці два полюси Землі є своєрідним «магнітом» і одночасно викликом для людей різного віку: як для амбітних молодих дослідників і дослідниць, так і для найдосвідченіших полярників. Особливо це стосується постійно діючих антарктичних станцій, оскільки там екстремальні погодні умови для професійної діяльності ускладнюються тривалою соціально-просторовою ізоляцією у складі малої групи. Це сприяє поступовому розвитку прогресуючої фізичної та психологічної втоми, ускладненню міжособистісної взаємодії, розвитку психологічних порушень особистісного і соціального характеру, що негативно впливає на ефективність експедиційної діяльності в цілому (Kokun & Bahmutova, 2020; 2021; 2022).

Постає *актуальне* питання: чому деякі люди охоче обирають таку надскладну в усіх аспектах діяльність? Чим вони мотивують себе, стикаючись з викликами саме такого роду професійної діяльності протягом тривалого часу?

З фізіологічної точки зору механізми формування домінуючої мотивації полягають у аферентній сигналізації до спеціальних структур головного мозку (мотиваційних центрів гіпоталамуса) про наявність внутрішньої домінуючої потреби (відхилення константи гомеостазу), задоволення якої можливе лише при взаємодії організму з зовнішнім середовищем. Мотиваційне збудження – це інтегративний стан головного мозку, під час якого відбувається активація центрів кори головного мозку (Лук'янцева, 2018).

Внутрішня потреба, що обумовлює формування мотивації, є динамічною саморегулюючою системою організму. Для задоволення цієї потреби приймаються відповідні рішення, що супроводжуються певними емоціями, вибудовуються певні моделі поведінки, способи комунікації, передбачаються наслідки дій з конкретними параметрами.

Отже, *мотивація* – це набір внутрішніх і зовнішніх чинників, які змушують людину знайти в собі силу і бажання діяти. Завдяки цьому кожне нове покоління ставить перед собою «планку» все вище і вище, визначаючи амбітні цілі та прагне досягти їх за власним бажанням, що додатково приносить особистісне задоволення.

Галузь полярної психології в своєму розпорядженні має різноманітний вітчизняний та зарубіжний досвід досліджень людської поведінки та психіки в екстремальних умовах навколишнього середовища як в Арктиці, так і в Антарктиці. У більшості випадків психологічні дослідження носять прикладний характер і часто вважаються другорядними відносно «справжньої дослідницької місії», яку зазвичай виконують науковці природничих напрямків на обох полюсах Землі. Результати ж психологічних досліджень здебільшого використовуються для розробки методик відбору персоналу полярних станцій (Taylor, 1985). За таким принципом у Державній установі Національний антарктичний науковий центр МОН України за участі науковців Інституту медицини праці ім. Ю. І. Кундієва НАМН України, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, Національного університету фізичного виховання і спорту України та ін. розроблено *методичні рекомендації щодо психофізіологічного супроводу антарктичних експедицій* (Моїсеєнко, Сухоруков, Мадяр et al., 2006).

При розробці подібних методик та рекомендацій значна частина дослідників зазвичай зосереджується на медичній, фізіологічній та психологічній адаптації до навколишнього середовища (Мірошніченко, 2015; Мірошніченко, Моїсеєнко & Литвинов, 2015; Chen, Wu, Li et al., 2016; Kokun & Bakhmutova, 2022; Leon, List & Magor, 2004; Miroshnychenko & Voznyuk, 2022; Sandal, Vaernes, Bergan et al., 1996); виявленні стійких індивідуально-особистісних характеристиках, що проявляються у тих, хто відвідує або працює в цих екстремальних місцях (Мірошніченко & Гуцуляк, 2020; Bakhmutova, 2021; Breivik, 1996; Kokun & Bakhmutova, 2021, 2020); на проблемах емоційного характеру, включаючи настрій, задоволеність життям, оточуючим середовищем, взаєминами в колективі (Бахмутова, 2019; Leon, McNally & Ben-Porath, 1989).

Останнім часом наукові дослідження часто зосереджувалися на соціально-психологічних проблемах експедиційних колективів в умовах відносної групової ізоляції: міжособистісній взаємодії зимівників (Bakhmutova, 2020; Nirwan, 2022; Sandal, Vaernes, R., Bergan et al., 1996); груповому досвіду та групових процесах в ізолюваному колективі (Моїсеєнко & Мірошніченко, 2013; Palinkas, 2003; Palmi, 1963; Steel & Suedfeld, 1991), поведінці, комунікації і мотивації (Leon, 1991; Lloyd & Apter, 2006; Mocellin & Suedfeld, 1991).

Нами виявлено, що найбільше наукових досліджень мотивації до ризикованих видів діяльності проведено у сфері екстремальних видів спорту. Значна частина цих досліджень зосереджувалась на питанні: чому люди займаються екстремальними або ризикованими видами спорту? Багатьом людям це часто не зрозуміло (Chrivella & Martinez, 1994). Наприклад, було проведено багато мотиваційних досліджень у спортивній діяльності, яка спрямована на витривалість у альпінізмі та скелелазінні (Bratton, Kinnear & Koroluk, 1979; Burnick & Topic, 2003; Delle-Fave, Bassi & Massimini, 2003; Ewert, 1994;), марафонському бігу, (Bull, 1988; Leedy, 2000; Ogles & Masters, 2003; Weinberg, 1998), веслуванні (Males, Kerr & Gerkovich, 1998); мотивації паралімпійців (Kokun & Shamich, 2016).

Так, Ogles & Masters (2003) намагаються зрозуміти, які саме мотиви спонукають людей брати участь у марафонах, адже це потребує великої кількості напружених тренувань, що значно перевищують рівень, необхідний для підтримки здоров'я, самопочуття, рухової активності та благополуччя. Підготовка до марафону втомлює, може бути нудною, одноманітною, високовартісною, самотньою. Навіть якщо бігун переживе тренувальні випробування в хорошій психологічній і фізичній формі – немає гарантії задовільного виступу в самому марафоні.

Дослідженню мотиваційного компоненту у більш ризикованих видах спорту, таких як серфінг, катання на лижах, скелелазіння та парасейлінг, приділяли увагу Farmer (1992); Kerr (1991); Kerr & Svebak (1989); Slinger & Rudestam (1997); Thatcher, Reeves, Dorling et al. (2003).

Хоча й існують деякі дослідження, які розглядають мотивацію у процесі діяльності (Hudson & Walker, 2002; Males, Kerr & Gerkovich, 1998), проте більшість досліджень екстремальних видів спорту, як правило, зосереджуються на тому, чому люди беруться за виклики такого характеру, а не те, як вони зберігають мотивацію під час них.

Важливе комплексне дослідження, що стосувалося спорту в екстремальних умовах Північного полюсу, було проведене Lloyd & Apter (2006), коли британський полярний дослідник і спортсмен Pen Hadow документував свої мотиваційні стани протягом 64-денного індивідуального лижного переходу без поповнення запасів від Канади до Північного географічного полюса. Він почав одиночний похід 17 березня 2003 року, буксируючи сани вагою 265 фунтів, і прибув 19 травня. 850 годин подорожі дослідник йшов на лижах та пішки по морському льоду, частину шляху проплив у гідрокостюмі – коли зустрічав відкриту воду або занадто тонкий лід. Цей подвиг до цих пір ніхто не повторив. Знадобилося три спроби протягом 15 років, щоб вдало досягти поставленої мети (<http://www.penhadow.com>). Виявлено, що у процесі переходу Pen Hadow використовував широкий спектр мотиваційних станів, а не спирався на один головний мотив. Дослідники Lloyd & Apter (2006) виділили у нього вісім мотиваційних станів:

1. *Досягнення*: «Я усвідомлював, що намагався досягти важливої довгострокової мети. Я хотів відчувати успіх».

2. *Задоволеність*: «Я усвідомлював, що намагався добре провести час, отримавши задоволення від процесу діяльності. Мені хотілося відчувати повноту життя в даний момент».

3. *Відчуття обов'язку*: «Я усвідомлював, що намагався робити те, що повинен робити. Я хотів відчувати, що я виконую свої зобов'язання».

4. *Негативізм (свобода)*: «Я усвідомлював, що намагався відірватися від очікувань або дозволів сторонніх. Я хотів відчувати власне бунтарство».

5. *Майстерність (сила)*: «Я усвідомлював, що хочу відчувати майстерність виконання певного завдання чи ситуації. Мені хотілося відчуття контролю – як особистого, так і через ототожнення з уміннями чи силою інших».

6. *Симпатія (Турбота)*: «Я усвідомлював, що намагаюся налагодити близькі стосунки з оточуючими мене в повсякденному житті людьми. Я хотів відчуття дружби та співчуття».

7. *Індивідуальність*: «Я усвідомлював, що намагався робити незвичайне, щось заради власної вигоди. Я хотів відчувати себе «на ногах» і самореалізованим».

8. *Трансцендентність*: «Я усвідомлював, що намагався допомогти іншим. Мені хотілося відчувати себе частиною чогось, що виходить за межі мене, і зробити внесок у розвиток людських можливостей. Показати на власному прикладі: те, що раніше вважалось неможливим – стає можливим».

Як бачимо, у психології немало досліджень мотивації в екстремальних видах діяльності, але не надано особливої уваги мотивації людей різного віку, що тривалий час працюють в екстремальних умовах навколишнього середовища. Ми протягом десяти років досліджували це питання за допомогою методів інтерв'ювання, тестування та опитування полярників українських антарктичних експедицій (УАЕ) на Українській антарктичній станції (УАС) «Академік Вернадський» з 2011 по 2020 роки. Тому наше дослідження має на меті визначити провідні мотиви людей різних вікових категорій до виконання діяльності, яка вимагає підвищеної психологічної і фізичної витримки, зусиль, наполегливості та рішучості протягом тривалого періоду (одного року), і де невдача може бути катастрофічною – це експедиція на Південний полюс.

Завдання дослідження:

1. На основі теоретичного аналізу визначити та встановити вікову періодизацію учасників річних антарктичних експедицій до УАС «Академік Вернадський».

2. Емпірично дослідити особливості мотиваційної складової готовності до професійної діяльності зимівників українських антарктичних експедицій (УАЕ) у визначених вікових групах.

Методи та організація дослідження. Для проведення дослідження використовувались теоретичні та емпіричні методи.

Зокрема, нами було взято за теоретичну основу методи узагальнення та систематизації основних підходів в сучасній вітчизняній віковій психології, які запропонували Васильєв (2009) та Крутій & Зданевич (2017), згідно яких ми розробили вікову періодизацію, характерну саме для полярників УАЕ.

Емпіричні методи були реалізовані шляхом використання методики Reiss Motivation Profile® (RMP). Це науково розроблений підхід до вивчення мотиваційної сфери особистості через призму ієрархії бажань, яка є рушійною силою будь-якої діяльності (Reiss, 2000). Автор методики – Steven Reiss – спеціаліст в області психіатрії і клінічної психології з Університету Огайо в США, творець нових методів діагностики і наукових досліджень у сферах тривожних розладів, порушень розвитку, внутрішньої мотивації та психології релігії. Він виявив, що немає зовнішньої мотивації, а є лише внутрішня. Тобто людина сама здатна себе спонукати на ту чи іншу дію. Мотиваційний профіль кожної людини є унікальним, як відбитки пальців. Знаючи свій профіль, людина розуміє, що і наскільки її стимулює у житті! На цій основі автором було розроблено «Теорію мотиваційної чутливості» та методику визначення базових мотиваторів RMP®, яка широко використовується в США, Європі і Азії для навчання лідерства та вирішення конфліктів в організаціях і великих концертах, таких як Comcast, Kraft, Chrysler, Siemens та ін.

Reiss (2000) виділив 16 базових мотивів, які впливають на думки, почуття та дії. Вони універсальні, тобто властиві кожній людині. Але люди по-різному їх розставляють, оскільки мають власні пріоритети. Саме це є основою неповторності кожної окремої особистості.

Отже, RMP® є таксономією 16 основних людських потреб:

1. *Влада* – це бажання здійснювати вплив на інших. Задоволення цього бажання створює радість від захоплення собою, тоді як неможливість його задовольнити призводить до відчуття безпомічності. Влада найперше є бажанням бути директивним і керувати іншими.

2. *Незалежність* – це бажання покладатися на себе. Задоволення цього бажання надає радість особистої свободи, тоді як нездатність його задовольнити призводить до відчуття залежності. Незалежність передусім пов'язана з тим, щоб робити щось без допомоги інших людей. Низькі оцінки за цією шкалою говорять про протилежні бажання, пов'язані з радістю від усвідомлення того, що людина може розраховувати на підтримку інших.

3. *Допитливість* – це бажання вчитися. Задоволення цього бажання приводить до відчуття задоволеності та захоплення. Допитливість асоціюється з інтелектуальним стилем життя, з бажанням досліджувати себе і навколишній світ, мандрувати. Людям з розвинутою допитливістю притаманне логічне мислення та істинність їхніх інтелектуальних аргументів.

4. *Прийняття* – це бажання схвалення, необхідність бути належним до певних соціальних спільнот. Задоволення цього бажання надає відчуття гідності, тоді як неможливість його задовольнити – почуття незахищеності.

5. *Порядок* – це бажання все упорядковувати та організовувати. Задоволення цього бажання надає відчуття стабільності. Мотивує людину все ретельно планувати, організовувати, складати розклад. Незадоволення – навпаки: викликає відчуття нестабільності, втрати локусу контролю.

6. *Збереження* – це бажання накопичувати і зберігати. Задоволення цього бажання приносить відчуття готовності до будь-якого перебігу подій, зібраності, зворотне – дає почуття неготовності.

7. *Чесць* – це поняття моральної свідомості, гідності по відношенню до себе та суспільства. Задоволення цього бажання приносить відчуття впевненості, вірності, відданості. Неможливість його задовольнити – викликає відчуття провини і сором. Чесць найбільшою мірою пов'язана з прийняттям суспільного кодексу моралі; трохи менше – з патріотизмом, традиціями, релігією.

8. *Ідеалізм* – постановка в основу діяльності духовну першооснову: світовий розум, ідеї, відчуття тощо. Прагнення до ідеалізму мотивує людину брати участь в громадському житті, звертати увагу на суспільні події, займатися благодійністю.

9. *Соціальні контакти* – це бажання взаємодії з іншими людьми. Задоволення його надає приємність, зворотне – почуття самотності. Соціальні контакти – це передусім бажання соціальної активності. Також цей мотив асоціюється з бажанням мати друзів.

10. *Сім'я* – це бажання взаємодії у шлюбі чи кровних зв'язках, спільного життя зі взаємною моральною відповідальністю і взаємодопомогою, ростити дітей. Задоволення його приносить радість взаємин, батьківської любові. Незадоволення – почуття тривоги. Прагнення до сім'ї мотивує проводити час з дітьми і ставити їхні потреби вище за свої.

11. *Становище у суспільстві (соціальний статус)* – це престижність приналежності до певної соціальної спільноти. Його наявність приносить відчуття власної вагомості, тоді як відсутність його – відчуття власної незахищеності. Насамперед становище у суспільстві стосується місця в суспільстві та багатства, менше – слави, уваги, репутації.

12. *Прагнення змагань* – це бажання перевершити, перемогти когось у чому-небудь, домагаючись кращих ніж у когось, результатів чи показників. Наявність цього бажання свідчить про амбіційність та конкурентоспроможність. Будучи задоволеним, це бажання дає радість перемоги, піднесення. Неможливість його задовольнити – почуття смутку, розчарування, образи, гніву.

13. *Романтичні стосунки* – це стосунки, що супроводжуються почуттями любові, жаги, відданості, турботи та прихильності. Задоволення цього бажання дає відчуття ейфорії,

незадоволення – похоті. Бажання романтичних стосунків тісно пов'язане з відчуттям краси та гармонії.

14. *Насичення* – це бажання задоволення різних аспектів свого життя: духовних, емоційних, соціальних, матеріальних та ін. Першоосновою задоволення цього бажання є вживання їжі, що приводить до відчуття ситості. Зворотне – відчуття голоду.

15. *Фізична активність* – це бажання рухової активності, яке лежить в основі самого життя. Задоволення цього бажання приносить відчуття фізичного і психологічного здоров'я. Незадоволення – відчуття неспокою, дискомфорту, слабкості. Це бажання мотивує людину займатися спортом.

16. *Спокій* – це бажання душевної рівноваги, відсутності хвилювань, тривог, сумнівів, клопотів тощо. Задоволення цього бажання надає відчуття безпеки, а незадоволення – страху. Це бажання мотивує людину турбуватися про себе, уникати страху, болю, відчаю.

Тест RMP® складається зі 128 питань. Результат тесту виявляє ієрархію цінностей респондента, через призму яких сприймається реальність. RMP® – інноваційний та унікальний комплексний психологічний інструмент вивчення мотивації, що відповідає всім п'ятьом науковим критеріям психометричних досліджень: валідності, достовірності, стандартизації, об'єктивності та нормалізації (Reiss, 2000).

Вибірка дослідження. У дослідженні взяли участь полярники, які протягом року працювали на УАС «Академік Вернадський». Протягом 10-ти дослідницьких років: з 2011 по 2020 рр. ми дослідили учасників десяти антарктичних експедицій. Загальна кількість досліджуваних – 71 особа. З них: 69 осіб чоловічої статі та 2 жіночої. Вік досліджуваних – від 22 до 64 років.

Результати дослідження та їх обговорення.

1) **Визначення та встановлення вікової періодизації учасників річних антарктичних експедицій до УАС «Академік Вернадський».**

Нами було відмічено (Bakmutova, 2021; Miroshnychenko & Voznyuk, 2022), що адаптація до суворих умов перебування в Антарктиці певним чином залежить від вікових особливостей учасників зимівлі, адже в експедиції, зазвичай, беруть участь люди різних поколінь. Для дослідження, визначення та встановлення вікових закономірностей у сфері полярної професійної діяльності ми проаналізували дані вітчизняних психологічних розробок останніх років.

Так, Васильєв (2009) пропонує таку вікову періодизацію осіб у дорослому віці: період молодості – від 21 до 28 років, дорослішання – 28-34 років, дорослість – 35-45 років, зрілість – 46-55 років, пізня зрілість – 56-66 років, старіння – 66-78 років і далі – старість.

Крутії & Зданевич (2017) запропонували іншу періодизацію, яка ґрунтується на соціально-психологічному підході. Ця періодизація базується на теорії поколінь, згідно якої сучасні дорослі люди поділяються на вікові групи залежно від років народження:

- 1947-1967 р. н. – покоління «Діти переможців» або «Бєбі-Бумєри», народжені після Другої світової війни (у нашому дослідженні – це зимівники у віці 46-62 років);

- 1968-1987 р. н. – покоління «Х» або «Невідоме покоління» (у нашому дослідженні – це зимівники у віці 35-45 років);

- 1988-2000 р. н. – покоління «У» або «покоління Міленіум» (у нашому дослідженні – це зимівники у віці 22-34 років).

На основі проведеного теоретичного аналізу ми умовно встановили три вікові групи (I – молодша; II – середня і III – старша), характерні для експедиційних колективів, та відповідно розподілили кількість зимівників, які брали участь у річних експедиціях. Отримані результати представлено у таблиці 1.

2) **Емпіричне дослідження особливостей мотиваційної складової зимівників УАЕ за визначеними віковими групами.**

Згідно методики RMP® ми проводили дослідження з українськими полярниками перед експедицією до УАС «Академік Вернадський» на етапі їх підготовки (березень-квітень кожного експедиційного року) до професійної діяльності в Антарктиці.

Таблиця 1

Вікова періодизація учасників річних антарктичних експедицій

Вікові групи	Вікові межі (кількість років)	Кількість осіб, що взяли участь у дослідженні
I – Молодша	22-34	29
II – Середня	35-45	30
III – Старша	46-62	12

За результатами тестування визначалися мотиваційні пріоритети кожного досліджуваного та побудовано індивідуальний профіль з 16-ти мотивацій. Їх знання та розуміння важливе для того, щоб допомогти експедиційній команді сформувавши спільне бачення та допомогти людям знайти сенс професійної діяльності в екстремальних умовах.

Мотивації опитувальника RMP® ми узагальнили та виділили три основні мотиви діяльності в екстремальних умовах Антарктики: *духовний* (незалежність; допитливість; честь; ідеалізм; сімейні цінності), *соціальний* (влада; прийняття; порядок; соціальний контакт; прагнення змагання; становище у суспільстві), *матеріальний* (збереження; спокій; романтичні стосунки; насичення; фізична активність). Отримані дані опрацьовано статистичними методами з визначенням середнього рівня M.

Візуально результати дослідження представлено на діаграмі (рис. 1).

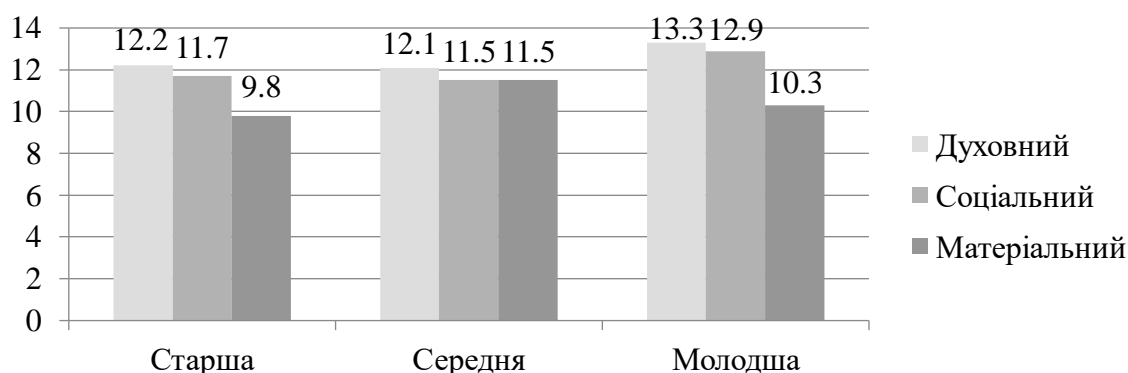

Рис. 1. Рівень основних мотивацій професійної діяльності в екстремальних умовах антарктичної станції за віковими групами

Визначення основних мотивів професійної діяльності в екстремальних умовах антарктичної станції за віковими групами важливе на стадії остаточного відбору до експедиційної команди, оскільки кандидати мають різні мотиви та стилі міжособистісної взаємодії. На жаль, традиційні відбори кандидатів в експедиційну команду часто недостатньо враховують це і, як наслідок, не вдається відібрати команду зі спільними цінностями, оскільки їхні індивідуальні джерела сенсу, їхні конкретні детермінанти мотивації та їхні індивідуальні уподобання залишаються невідомими на цій стадії.

Оцінка рівня виділених нами трьох основних мотивів надає узагальнені кількісні дані, які допомагають зрозуміти основні причини мотивації до тривалої професійної діяльності людей в екстремальних умовах навколишнього середовища і відібрати злагожену команду різних вікових категорій.

Порівнюючи три профілі зимівників різних вікових груп, що представлені на рис. 1, ми отримали деякі ключові результати щодо формування експедиційних команд з представників різних вікових груп:

- На першому місці для усіх полярників знаходиться *духовний мотив* експедиційної діяльності (незалежність; допитливість; честь; ідеалізм; сімейні та суспільні цінності). Водночас слід відмітити, що найвищий рівень (M=13,3) спостерігається у молодшій групі, а старша і

середня групи мають приблизно рівні показники. Учасники експедиції прагнуть досконалості в усьому, що вони роблять, в усіх аспектах свого життя на антарктичній станції, у тому числі – бути достойним членом антарктичної спільноти. Вони пишаються виконанням своєї роботи за високими стандартами, одночасно зберігаючи прагнення до постійного особистого і колективного вдосконалення.

- *На другому* місці знаходиться *соціальний мотив* – бажання влади, прийняття в суспільстві, прагнення порядку, соціального контакту і змагань. З наших співбесід з зимівниками ми знаємо, що для багатьох з них дуже важливим є бажання довести собі та іншим членам суспільства свою причетність до соціальних подій, власну значущість, відчувати потребу суспільства у собі. Розуміння цінності кожного учасника команди забезпечується колективною підтримкою та конструктивною міжособистісною взаємодією, тому природно, що рівень соціального мотиву у представників молодшої групи – теж найвищий (M=12,9).

- *На третьому* місці знаходиться *матеріальний мотив*: збереження, насичення, власний спокій, романтичні стосунки, фізична активність. Це все стосується задоволення власної матеріальної стабільності, сім'ї, організації. Для представників середньої вікової групи цей мотив розділяє другу позицію з соціальним мотивом (M=11,5). Це пояснюється тим, що у віці 35-45 років людина потребує матеріальної стабільності для забезпечення себе, родини, стабільного функціонування в професійній сфері.

Висновки. Підводячи підсумки нашого теоретичного та емпіричного дослідження, слід відмітити, що мотивація різних людей до діяльності в екстремальних умовах є різноманітною, а іноді суперечливою. Ми запропонували комплексний підхід до вивчення цієї проблематики, провівши діагностику мотиваційної складової українських полярників в екстремальних умовах антарктичних експедицій через призму вікової диференціації. Для цього ми:

1. На основі теоретичного аналізу існуючих вікових періодизацій ми визначили та встановили вікову періодизацію учасників річних антарктичних експедицій до УАС «Академік Вернадський». Всі учасники нашого дослідження були умовно поділені на три вікові групи: молодша (22-34 років), середня (35-45 років) і старша (46-62 років).

2. Визначили особливості мотиваційної складової готовності до професійної діяльності зимівників УАЕ у визначених вікових групах:

- *провідним мотивом* для усіх зимівників УАЕ є *духовний*, який включає незалежність; допитливість; честь; ідеалізм; колективні цінності.

- *на другому* місці знаходиться *соціальний мотив*: бажання влади, прийняття в суспільстві, прагнення порядку, соціального контакту і змагань.

- *на третьому* місці знаходиться *матеріальний мотив*, який стосується задоволення власної матеріальної стабільності, сім'ї, організації.

Перспективи подальших досліджень. Отримані дані свідчать про необхідність розробки психологічних технологій мотивування для прикладного застосування в екстремальних видах діяльності. Одним із напрямків застосування цього дослідження є спортивна психологія та психологія тренування. Спортивні психологи, які працюють з тренерами та спортсменами, можуть включити отримані результати дослідження мотивації для розпізнавання повного спектру мотиваційних станів, усвідомлення і коригування поведінки з метою підвищення ефективності тренувального процесу спортсменів різних вікових категорій. Наприклад, виходячи з результатів нашого дослідження, важливо зосередитись на вихованні передусім духовних мотивів таких як любов та повага до оточуючого середовища (ландшафту, природи, погодних умов) – це може зменшити негативні емоції; привити любов до спорту, а не просто високих досягнень – може нейтралізувати стан приреченості і похмурості. Особливо це може бути корисним протягом тривалих періодів тренувань і під час змагань на витривалість.

Література

1. Бахмутова, Л. М. (2019). Дослідження задоволеності працюю як вагомого чинника ефективної міжособистісної взаємодії в умовах довготривалих полярних експедицій. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 2-3(17), 7–18. <https://doi.org/10.31108/2.2019.3.17.1>
2. Васильєв, Я. В. (2009). *Структура і функції цільового компонента спрямованості особистості*. (Дис. докт. психол. наук), Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, Київ.
3. Крутий, К. Л., & Зданевич, Л. В. (2017). Огляд емпіричних досліджень щодо стратифікації сучасного дошкільного дитинства. *Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine. Lublin: Izdevnieciba «BaltijaPublishing»*, 2, 56–71.
4. Лук'янцева, Г. В. (2018). Фізіологія людини. Національний університет фізичного виховання і спорту України «Олімпійська література», Київ.
5. Мірошніченко, О. А. (2015). Нейродинамічні та соціально-психологічні особливості адаптації зимівників. *Український антарктичний журнал*, 14, 205–216.
6. Мірошніченко, О. А., Моїсеєнко, Є. В., & Литвинов, В. А. (2015). *Основи психофізіологічних досліджень операторів в екстремальних умовах діяльності*. Житомир: «Рута».
7. Мірошніченко, О. & Гуцуляк, О. (2020). Роль індивідуально-типологічних особливостей в адаптації особистості до екстремальних умов. *The scientific heritage*, 51, 69–72.
8. Моїсеєнко, Є. В., & Мірошніченко, О. А. (2013). *Конфлікти та шляхи їх попередження у працюючих в умовах ізольованої групи*. Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка.
9. Моїсеєнко, Є. В., Сухоруков, В. І., Мадяр, С. А., Пишнов, Г. Ю., Маковій М. І., Таршинов І. В., ... Бакуновський О. М. (2006). *Психофізіологічний супровід антарктичних експедицій: методичні рекомендації*. Київ: ДУ НАНЦ.
10. Apter, M. J. (2006 a). *Danger: Our quest to excitement*. Oxford: Oneworld Press.
11. Bakhmutova, L. (2020). Peculiarities of interpersonal relationships of Ukrainian Antarctic expeditions participants. *Mental Health: Global Challenges Journal*, 3(2), 50–55. Retrieved from: <https://www.mhgcj.org/index.php/MHGCJ/article/view/96>
12. Bakhmutova, L. (2021). Main features of expeditioners' personality traits in Antarctic conditions. *Mental Health: Global Challenges Journal*, 4(1). <https://doi.org/10.32437/mhgcj.v4i1.130>
13. Bratton, R. D., Kinnear, G., & Koroluk, G. (1979). Why man climbs mountains. *International Review of Sport Sociology*, 14(2), 23–36.
14. Breivik, G. (1996). Personality, sensation seeking and risk taking among Everest climbers. *International Journal of Sport Psychology*, 27, 308–320.
15. Bull, S. (1988). The psychology of an ultra-distance runner – a case study. *British Journal of Physical Education*, 19(3), 124–126.
16. Burnick, J., & Topic, M. D. (2003). Some socio-demographic characteristics of the Slovenian mountaineers and their motivations for mountaineering. *Kinesiological-Slovenia*, 9(1), 55–65.
17. Chen, N., Wu, Q., Li, H., Zhang, T., & Xu, C. (2016). Different adaptations of Chinese winter-over expeditioners during prolonged Antarctic and sub-Antarctic residence. *International Journal of Biometeorology*, 60: 737–747.
18. Chirivella, E. C., & Martinez, L. M. (1994). The sensation of risk and motivational tendencies in sports: an empirical study. *Personality and Individual Difference*, 16 (5), 777-786.
19. Delle-Fave, A., Bassi, M., & Massimini, F. (2003). Quality of experience and risk perception in high altitude rock climbing. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(1), 82–98.
20. Ewert, A. (1994). Playing the edge: motivation and risk taking in high-altitude wildernesslike environments. *Environment and Behavior*, 26(1), 3–24.
21. Hudson, J., & Walker, N. C. (2002). Motivational state reversals during matchplay golf: An idiographic approach. *The Sport Psychologist*, 16, 200–217.
22. Farmer, R. J. (1992). Surfing: motivations, values and culture. *Journal of Sport Behavior*, 15(4), 241–264.
23. Kerr, J. H. (1991). Arousal seeking in risk sports participants. *Personality and Individual Differences*, 12(6), 379–382.
24. Kerr, J. H., & Svebak, S. (1989). Motivational aspects of preference for and participation in risk sports. *Personality and Individual Differences*, 10, 797–800.
25. Kokun, O., & Bakhmutova, L. (2020). Dynamics of Indicators of Expeditioners' Psychological States During Long Antarctic Stay. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 20(1), 5–12. Retrieved from: <https://www.ijpsy.com/volumen20/num1/530.html>
26. Kokun, O., & Bakhmutova, L. (2021). The impact of expeditioners' personality traits on their interpersonal interactions during long-term Antarctic expeditions. *Polish Polar Research*, 42(1), 59–76. Retrieved from: <https://journals.pan.pl/dlibra/publication/136512/edition/119489/content>
27. Kokun, O., & Bakhmutova, L. (2022). Changes in expeditioners' personality measures during 1 year Antarctic expeditions. *Antarctic Science, Cambridge University Press*, 34(2), 137–143. Retrieved from: <https://www.cambridge.org/core/journals/antarctic-science/issue/68D0D428FF332E77FB8B9C18AEEC83AF>
28. Kokun, O. M., & Shamich, O. M. (2016). Psychological characteristics of Paralympic athletes' self-realisation. *Social Welfare. Interdisciplinary Approach*, 6(2), 138–147. DOI:10.21277/sw.v2i6.273

29. Leedy, G. M. (2000). Commitment to distance running: coping mechanism or addiction? *Journal of Sport Behaviour*, 23(3), 255–270.
30. Lloyd, Juliette C., & Apter, Michael J. (2006). Motivation in Extreme Environments: A Case Study of Polar Explorer Pen. *Journal of Human Performance in Extreme Environments*. 9(1). DOI: 10.7771/2327-2937.1043
31. Leon, G. R. (1991). Individual and group process characteristics of polar expedition teams. *Environment and Behaviour*, 23, 723–748.
32. Leon, G. R., List, N., & Magor, G. (2004). Personal experience and team effectiveness during a commemorative trek in the High Arctic. *Environment and Behavior*, 36(3), 386–401.
33. Leon, G. R., McNally, C., & Ben-Porath, Y. S. (1989). Personality characteristics, mood, and coping patterns in a successful North Pole expedition team. *Journal of Research in Personality*, 23, 162–179.
34. Lewandowski M. (2022). Między lodem a mgłą, czyli w siwym Nigdzie. «Vectra», Warszawa.
35. Males, J. R., Kerr, J. H., & Gerkovich, M. M. (1998). Motivational States during canoe slalom competition: a qualitative analysis using reversal theory. *Journal of Applied Sport Psychology*, 10, 185–200.
36. Miroschnyenko, O., & Voznyuk, O. (2022). Dynamics of indicators of adaptation to life in the Antarctica among polar explorers of different age groups. *Science and Education*. 2, 81–89. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-2-12>
37. Mocellin, J. S. P., & Suedfeld, P. (1991). Voices from the icediaries of polar explorers. *Environment and Behaviour*, 23(6), 704–722.
38. Nirwan, M. (2022). Human psychophysiology in Antarctica. *Sri Ramachandra J Health Sci*, 2(1), 12–8. DOI: 10.25259/SRJHS_4_2022.
39. Ogles, B. M., & Masters, K. S. (2003). A Typology of marathon runners based on cluster analysis of motivations. *Journal of Sport Behavior*, 26(1), 69–85.
40. Palinkas, L. A. (2003). The psychology of isolated and confined environments: understanding behavior in Antarctica. *American Psychologist*, 58(5), 353–363.
41. Palmai, G. (1963). Psychological observations on an isolated group in Antarctica. *British Journal of Psychiatry*, 131, 651–654.
42. Reiss, S. (2000). *Who Am I? The basic desires that motivate our actions and define our personalities*. New York: Tarcher/Putum.
43. Sandal, G. M., Vaernes, R., Bergan, T., Warncke, M., & Ursin, H. (1996). Psychological reactions during polar expeditions and isolation in hyperbaric chambers. *Aviation, Space and Environmental Medicine*, 67(3), 227–234.
44. Slinger, E., & Rudestan, K. E. (1997). Motivation and Disinhibition in high risk sports: sensation seeking and self-efficacy. *Journal of Research in Personality*, 31, 355–374.
45. Steel, G. D., & Suedfeld, P. (1991). Temporal patterns of affect in an isolated group. *Environment and Behaviour*, 23(6), 749–765.
46. Taylor, A. J. W. (1985). The selection of people for work in Polar regions: New Zealand and the Antarctic. *New Zealand Antarctic Record*, 6, 6–39.
47. Thatcher, J., Reeves S., Dorling, D., & Palmer, A. (2003). Motivation, stress and cortisol responses in sky diving. *Perceptual and Motor Skills*, 97(3), 995–1002.
48. Weinberg, G. M. (1998). *Motivation in ultra distance runners: A reversal theory approach to optimal experience*. Ph.D dissertation, the Fielding Institute, California. UMI Number: 9919160.

References

1. Bakhmutova, L. (2019). Doslidzhennya zadovolenosti pratsyuy yak vagomogo chynnyka efektyvnoi mizhosobystisnoi vzayemodii v umovakh dovgotryvalykh polyarnykh ekspedytsii [A study on job satisfaction as a significant factor in effective interpersonal interaction in the conditions of long-term polar expeditions]. *Organizatsiina psykholgia. Ekonomichna psykholgia*, 2-3(17), 7–18. <https://doi.org/10.31108/2.2019.3.17.1> [In Ukrainian]
2. Vasylyev, Ya. (2009). *Struktura i funktsii tsilovogo komponenta spryamovanosti osobystosti [Structure and functions of the target component of personality orientation]*. [Unpublished Doctoral thesis]. G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the NAES of Ukraine. [In Ukrainian]
3. Krutii, K., & Zdanevych, L. (2017). Oglyad empyrychnykh doslidzhen schodo stratyfikatsii suchasnogo doshkilnogo dytynstva [Review of empirical studies on modern preschool childhood stratification]. *Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine*. BaltijaPublishing, 2, 56–71. [In Ukrainian]
4. Lukyantseva, G. (2018). *Fiziologia lyudyny [Human physiology]*. Olimpiiska literatura. [In Ukrainian]
5. Miroschnyenko, O. (2015). Neirodynamichni ta sotsialno-psykholgichni osoblyvosti adaptatsii zymivnykiv [Neurodynamic and socio-psychological features of adaptation of polar expeditioners]. *Ukrainskyi antarktychnyi zhurnal*, 14, 205–216. [In Ukrainian]
6. Miroschnyenko, O., Moiseenko, Ye., & Lytvynov, V. (2015). *Osnovy psykhoфизиологичных doslidzhen operatoriv v ekstremalnykh umovakh dialnosti [Basics of psychophysiological research of operators in extreme conditions of activity]*. Ruta. [In Ukrainian]
7. Miroschnyenko, O., & Gutsulyak, O. (2020). Rol indyvidualno-typologichnykh osoblyvostei v adaptatsii osobystosti do ekstremalnykh umov [The role of individual and typological features in the adaptation of the individual to extreme conditions]. *The scientific heritage*, 51, 69–72. [In Ukrainian]

8. Moiseenko, Ye., & Miroshnychenko, O. (2013). *Konflikty ta shlyakhy yikh poperedzhennya u pratsyuyuchykh v umovakh izolovanoi grupy [Conflicts and ways of their prevention among isolated-group workers]*. Vydavnytstvo Zhytomyrskogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. [In Ukrainian]
9. Moiseenko, Ye., Sukhorukov, V., Madyar, S., Pyshnov, G., Makovii M., Tarshynov I. V., & Bakunovskyi O. (2006). *Psykhofiziologichniy suprovid antarktychnykh ekspedysii: metodychni rekomendatsii [Psychophysiological support of Antarctic expeditions: methodological recommendations]*. DU NANTs. [In Ukrainian]
10. Apter, M. J. (2006 a). *Danger: Our quest to excitement*. Oneworld Press.
11. Bakhmutova, L. (2020). Peculiarities of interpersonal relationships of Ukrainian Antarctic expeditions participants. *Mental Health: Global Challenges Journal*, 3(2), 50–55. <https://www.mhgj.org/index.php/MHGJ/article/view/96>
12. Bakhmutova, L. (2021). Main features of polar expeditioners' personality traits in Antarctic conditions. *Mental Health: Global Challenges Journal*, 4(1). <https://doi.org/10.32437/mhgj.v4i1.130>
13. Bratton, R. D., Kinnear, G., & Koroluk, G. (1979). Why man climbs mountains. *International Review of Sport Sociology*, 14(2), 23–36.
14. Breivik, G. (1996). Personality, sensation seeking and risk taking among Everest climbers. *International Journal of Sport Psychology*, 27, 308–320.
15. Bull, S. (1988). The psychology of an ultra-distance runner – a case study. *British Journal of Physical Education*, 19(3), 124–126.
16. Burnick, J., & Topic, M. (2003). Some socio-demographic characteristics of the Slovenian mountaineers and their motivations for mountaineering. *Kinesiological-Slovenia*, 9(1), 55–65.
17. Chen, N., Wu, Q., Li, H., Zhang, T., & Xu, C. (2016). Different adaptations of Chinese winter-over expeditioners during prolonged Antarctic and sub-Antarctic residence. *International Journal of Biometeorology*, 60: 737–747.
18. Chirivella, E., & Martinez, L. (1994). The sensation of risk and motivational tendencies in sports: an empirical study. *Personality and Individual Difference*, 16 (5), 777-786.
19. Delle-Fave, A., Bassi, M., & Massimini, F. (2003). Quality of experience and risk perception in high altitude rock climbing. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(1), 82–98.
20. Ewert, A. (1994). Playing the edge: motivation and risk taking in high-altitude wildernesslike environments. *Environment and Behavior*, 26(1), 3–24.
21. Hudson, J., & Walker, N. C. (2002). Motivational state reversals during matchplay golf: An idiographic approach. *The Sport Psychologist*, 16, 200–217.
22. Farmer, R. J. (1992). Surfing: motivations, values and culture. *Journal of Sport Behavior*, 15(4), 241–264.
23. Kerr, J. H. (1991). Arousal seeking in risk sports participants. *Personality and Individual Differences*, 12(6), 379–382.
24. Kerr, J. H., & Svebak, S. (1989). Motivational aspects of preference for and participation in risk sports. *Personality and Individual Differences*, 10, 797–800.
25. Kokun, O., & Bakhmutova, L. (2020). Dynamics of Indicators of Expeditioners' Psychological States During Long Antarctic Stay. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 20(1), 5–12. <https://www.ijpsy.com/volumen20/num1/530.html>
26. Kokun, O., & Bakhmutova, L. (2021). The impact of expeditioners' personality traits on their interpersonal interactions during long-term Antarctic expeditions. *Polish Polar Research*, 42(1), 59–76. <https://journals.pan.pl/dlibra/publication/136512/edition/119489/content>
27. Kokun, O., & Bakhmutova, L. (2022). Changes in expeditioners' personality measures during one-year Antarctic expeditions. *Antarctic Science, Cambridge University Press*, 34(2), 137–143. <https://tinyurl.com/2c69yph7>
28. Kokun, O. M., & Shamich, O. M. (2016). Psychological characteristics of Paralympic athletes' self-realisation. *Social Welfare. Interdisciplinary Approach*, 6(2), 138–147. <https://doi.org/10.21277/sw.v2i6.273>
29. Leedy, G. M. (2000). Commitment to distance running: coping mechanism or addiction? *Journal of Sport Behaviour*, 23(3), 255–270.
30. Lloyd, J. C., & Apter, M. J. (2006). Motivation in Extreme Environments: A Case Study of Polar Explorer Pen. *Journal of Human Performance in Extreme Environments*. 9(1). <https://doi.org/10.7771/2327-2937.1043>
31. Leon, G. R. (1991). Individual and group process characteristics of polar expedition teams. *Environment and Behaviour*, 23, 723–748.
32. Leon, G. R., List, N., & Magor, G. (2004). Personal experience and team effectiveness during a commemorative trek in the High Arctic. *Environment and Behavior*, 36(3), 386–401.
33. Leon, G. R., McNally, C., & Ben-Porath, Y. S. (1989). Personality characteristics, mood, and coping patterns in a successful North Pole expedition team. *Journal of Research in Personality*, 23, 162–179.
34. Lewandowski, M. (2022). Między lodem a mgłą, cyzli w siwym Nigdzie. Vectra.
35. Males, J. R., Kerr, J. H., & Gerkovich, M. M. (1998). Motivational States during canoe slalom competition: a qualitative analysis using reversal theory. *Journal of Applied Sport Psychology*, 10, 185–200.
36. Miroshnychenko, O., & Vozyuk, O. (2022). Dynamics of indicators of adaptation to life in the Antarctica among polar explorers of different age groups. *Science and Education*. 2, 81–89. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-2-12>
37. Mocellin, J. S. P., & Suedfeld, P. (1991). Voices from the icediaries of polar explorers. *Environment and Behaviour*, 23(6), 704–722.
38. Nirwan, M. (2022). Human psychophysiology in Antarctica. *Sri Ramachandra J Health Sci*, 2(1), 12–8. https://doi.org/10.25259/SRJHS_4_2022

39. Ogles, B. M., & Masters, K. S. (2003). A Typology of marathon runners based on cluster analysis of motivations. *Journal of Sport Behavior*, 26(1), 69–85.
40. Palinkas, L. A. (2003). The psychology of isolated and confined environments: understanding behavior in Antarctica. *American Psychologist*, 58(5), 353–363.
41. Palmai, G. (1963). Psychological observations on an isolated group in Antarctica. *British Journal of Psychiatry*, 131, 651–654.
42. Reiss, S. (2000). *Who Am I? The basic desires that motivate our actions and define our personalities*. New York: Tarcher/Putum.
43. Sandal, G. M., Vaernes, R., Bergan, T., Warncke, M., & Ursin, H. (1996). Psychological reactions during polar expeditions and isolation in hyperbaric chambers. *Aviation, Space and Environmental Medicine*, 67(3), 227–234.
44. Slinger, E., & Rudestan, K. E. (1997). Motivation and Disinhibition in high risk sports: sensation seeking and self-efficacy. *Journal of Research in Personality*, 31, 355–374.
45. Steel, G. D., & Suedfeld, P. (1991). Temporal patterns of affect in an isolated group. *Environment and Behaviour*, 23(6), 749–765.
46. Taylor, A. J. W. (1985). The selection of people for work in Polar regions: New Zealand and the Antarctic. *New Zealand Antarctic Record*, 6, 6–39.
47. Thatcher, J., Reeves S., Dorling, D., & Palmer, A. (2003). Motivation, stress and cortisol responses in sky diving. *Perceptual and Motor Skills*, 97(3), 995–1002.
48. Weinberg, G. M. (1998). *Motivation in ultra distance runners: A reversal theory approach to optimal experience*. Ph.D dissertation, the Fielding Institute, California. UMI Number: 9919160.

Відомості про авторів

Бахмутова Лариса Миколаївна, докторка філософії у галузі психології, викладачка Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна; провідна наукова співробітниця лабораторії вікової психофізіології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Bakhmutova, Larisa, PhD, Department of Medical and Biological Disciplines, National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Kyiv, Ukraine; leading researcher, Laboratory of age psychophysiology at G. S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: bakhml@meta.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5119-236X>

Мірошниченко Олена Анатоліївна, кандидатка педагогічних наук, доцентка Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна.

Miroshnychenko, Olena, PhD, Associate Professor, Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, Ukraine.

E-mail: perspektiva-z@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-5712-3752

Отримано 1 березня 2023 р.
Рецензовано 16 березня 2023 р.
Прийнято 20 березня 2023 р.